МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Кафедра філософії

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Проректор з науково-педагогічної роботи
_____ (проф. Хмарський В.М.)
"____" _____ 20___ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ НАУКИ ТА ЕТИКА НАУКОВЦЯ»

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти третій (освітньо-науковий) доктор філософії

Спеціальність 033 філософія
(код і назва спеціальності (тей)

Факультет історії та філософії

2020 -2023 рік

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «**Філософія науки та етика науковця**»

Розробник: Шевцов С. П., д. філос. н., професор кафедри філософії; Голубович І.В. д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від "31" серпня 2020 року

Завідувач кафедри _____ (Голубович І.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "22" вересня 2020 р.

Голова НМК _____ (Ковальський С.В.)
(підпис) (прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від. "____"_____20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис)

(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ___ від. "____"_____20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>вечірня форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="15">Загальна кількість:
кредитів – 4

годин – 120

залікових модулів – 3

змістових модулів – 3

ІНДЗ* – немає
(вид завдання)</td><td rowspan="15">Галузь знань
03 Гуманітарні науки

Спеціальність
033 Філософія

Спеціалізація:

Рівень вищої освіти:
третій (освітньо-наукови)
Доктор філософії</td><td colspan="2">Нормативні дисципліни</td></tr>
<tr><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td>-й</td><td>-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td>22 год.</td><td>22 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>18 год.</td><td>18 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>0 год.</td><td>0 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>80 год.</td><td>80 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">у т.ч. ІНДЗ*: - 0 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Форма підсумкового контролю:
Іспит</td></tr>
</table>

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – роз'яснення філософських засад наукового знання, евристичних можливостей та обмежень методів дослідження та етики науковця.

Завдання: 1) розкрити філософські підвалини наукового знання взагалі та конкретної науки;

2) сформувати уявлення щодо філософського виміру методології наукового дослідження;

3) сформувати уявлення про потенційні можливості наукового дослідження та ролі науковця у суспільстві;

3) надати розуміння зв'язку між етикою науковця та науковим знанням і суспільством.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) Інтегральна компетентність: Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності у сфері філософії, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань з філософії та професійної практики;

б) загальних (ЗК): Здатність до креативного, системного, абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1.); Здатність дотримуватись етики досліджень, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності (ЗК 4);

в) спеціальних фахових (КФС): Здатність досліджувати філософські засади закономірностей, особливостей й тенденції розвитку відкритих складних людиновимірних систем, здатних до саморозвитку, що складають предмет сучасної постнекласичної дійсност (СК 4); Здатність проводити порівняльний аналіз наявних методологічних концепцій та обирати серед них найбільш релевантну відповідному стану досліджуваної проблеми (СК 5); Здатність вивчати та використовувати філософські методології при дослідженні певної тематики, розрізняти міждисциплінарні ситуації при взаємодії науковців з різних дисциплін в межах спільних проектів (СК 6); Здатність розвивати фундаментальні гуманістичні цінності у власному науковому дослідженні (СК 8); Здатність проблематизувати дослідницьку ситуацію (СК 9); Здатність встановлювати парадигмальні засади, ключові концепти та поняттєво-термінологічну базу дослідження (СК 10).

Очікувані програмні результати навчання. У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати: фундаментальні основи наукового знання та філософські підвалини конкретної науки; основні методи наукових досліджень та їхній зв'язок з природою людського розуму і життя; принципи будування проектів наукових досліджень; межі людського знання та методи їх розширення; основні принципи наукової методології та етики науковця

вміти: критично мислити, зокрема, вміння застосовувати критичне мислення до аналізу результатів власного наукового дослідження, його наукової новизни, теоретичного і практичного значення (ПРН 1); формулювати цілі і завдання власної діяльності з урахуванням суспільних, державних і виробничих інтересів (ПРН 3); вибирати необхідні методи дослідження та використовувати їх комплексно; модифікувати існуючі та розробляти нові методи виходячи із завдань конкретного дослідження; планувати і проводити науковий експеримент, виконувати обробку та аналіз результатів, самостійно здобувати знання, узагальнювати вітчизняний і зарубіжний досвід за тематикою дослідження (ПРН 6); самостійно вдосконалювати свої знання, уміння, особистісні і професійні якості для забезпечення ефективної наукової та викладацької діяльності (ПРН 7); володіти методами синтезу і аналізу філософських знань, фундаментальними навичками науково-дослідної роботи (ПРН 9)*;* взаємодіяти із колегами відповідно до етичних принципів, норм та правил; використовувати набір особистісно-професійних моральних якостей (ПРН 17); використовувати отриманні знання для підвищення рівня культури раціонально-логічного критичного мислення, відкритості та свободи розуму, громадянської відповідальності, здатності опиратися різним формам пропаганди, фанатизму, маніпуляції свідомістю, виключення і нетолерантності (ПРН 20).

2. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філософія науки

Тема 1. Що таке наука

Поняття «філософія» та «наука»: відмінність та подібність. Відмінність науки від псевдонауки та квазінауки. Ідеали науки. Норми науки. Види наук. Філософія науки як філософська дисципліна, яка вивчає науку як свій об'єкт. Навіщо науковцям філософія? Філософія окремих наук. Поняття «філософія науки» в вузькому та широкому значеннях.

Тема 2. Філософські та наукові методи дослідження

Методологія науки як частина філософії науки. Поняття «дослідження», «філософське дослідження» та «наукове дослідження». Основні завдання наукового дослідження (за О. А. Івіним). Способи обґрунтування ідей. Гіпотеза: визначення, класифікація, правила формулювання. Обґрунтування та критика гіпотез. Теорія: визначення та структура. Операції раціоналізування. Способи дослідження. Класифікація способів дослідження. Поняття наукової парадигми. Поняття наукової революції.

Змістовий модуль 2. Формування методології філософського дослідження

Тема 3. Як проводити філософське чи наукове дослідження

Проблемні ситуації та їхній зв'язок із актуальністю теми дослідження, ступенем розробленості проблеми, метою та завданням дослідження, об'єктом і предметом дослідження. Поняття «нове знання» та «наукова новизна». Актуальність та мода. Оцінка дослідження. Мова та форма наукового дослідження.

Тема 4. Філософська та наукова література

Філософська та наукова література як форма звітності про проведене дослідження: тези, доповіді, повідомлення, статті, рецензії, огляди, монографії, реферати, курсові роботи, дисертації, автореферати, звіти науково-дослідних робіт тощо. Цитування. Бібліографічні посилання та описи. Електронні ресурси, їхні можливості та недоліки. Ознаки наукової ситуації.

Тема 5. Особливості наукового дослідження

Тема практичного заняття за спеціальністю аспіранта та на його вибір – з урахуванням специфіки факультету та напряму дослідження.

Змістовий модуль 3. Етика науковця

Тема 6. Метаетика

Що таке етика. Види етики (метаетика, нормативна етика, прикладна етика). Етичні концепції (деонтологія, етика чеснот, консеквенціоналізм, утилітаризм тощо). Види прикладної етики (біоетика, ділова етика, екологічна етика, комп'ютерна етика, медична етика, наукова етика, педагогічна етика, політична етика, юридична етика тощо).

Тема 7. Наукова етика

Наукова етика як частина філософії науки. Моральні принципи Р. Мертона. Універсальна мета наукової етики. Норми толерантності. Дослідницька етика. Проблема лінгвіцизму. Проблеми академічної непристойності (видавання себе за іншу особу, обман, підтасування фактів, плагіат, професійна непристойна поведінка, саботаж, списування, утиски в академії, хабарництво, шахрайство тощо). Кодекси наукової етики.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Вечірня форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Філософські методи												

Тема 1. Що таке наука	18	4	2			12	18	4	2			12
Тема 2. Філософські та наукові методи дослідження	20	4	4			12	20	4	4			12
Разом за змістовим модулем 1	38	8	6			24	38	8	6			24
Змістовий модуль 2. Формування методології філософського дослідження												
Тема 3. Як робити філософське чи наукове дослідження	20	6	2			12	20	6	2			12
Тема 4. Філософська та наукова література	18	2	2			14	18	2	2			14
Тема 5. Особливості наукового дослідження	10	-	4			6	10	-	4			6
Разом за змістовим модулем 2	48	8	8			32	48	8	8			32
Змістовий модуль 3. Етика науковця												
Тема 5. Метаетика	16	2	2			12	16	2	2			12
Тема 6. Наукова етика	18	4	2			12	18	4	2			12
Разом за змістовим модулем 3	34	6	4			24	34	6	4			24
Усього годин	120	22	18			80	120	22	18			80

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин ден./веч.
1	Що таке наука	2/2
2	Філософські та наукові методи дослідження	4/4
3	Як робити філософське чи наукове дослідження	2/2
4	Філософська та наукова література	2/2
5	Особливості наукового дослідження	4/4
6	Метаетика	2/2
7	Наукова етика	2/2
	Усього	18/18

6. Теми практичних занять

не передбачені навчальним планом.

7. Теми лабораторних занять

не передбачені навчальним планом.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин ден./веч.
1	Що таке наука [1]	12/12
2	Філософські та наукові методи дослідження [1]	12/12
3	Як робити філософське чи наукове дослідження [1]	12/12
4	Філософська та наукова література [1]	14/14

5	Особливості наукового дослідження	6/6
6	Метаетика [1]	12/12
7	Наукова етика [1]	12/12
	Усього	80/80

До самостійної роботи відноситься:
[1] – підготовка до лекцій, семінарських;
[2] – написання рефератів, есе.

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

не передбачене навчальним планом.

10. Методи навчання

У цілому методи навчання для курсу «Філософія науки та етика науковця» залишаються традиційними – це лекції та семінари. Лекції та семінари здебільшого мають досить традиційну форму, це – розповідь із застосуванням дошки та деяких технічних засобів навчання – ілюстрацій, альбомів, карт, схем тощо.

11. Методи контролю

Оцінювання здійснюється на основі «Положення про організацію і проведення контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова» (2020 р.) (http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/polozennya/poloz-org-kontrol.pdf) за принципами рівності усіх здобувачів, об'єктивності та відкритості. Форми поточного та підсумкового контролю даної дисципліни визначаються Положенням.

Підсумкова оцінка складається з суми балів, одержаних протягом усього семестру (поточний контроль) та під час іспиту наприкінці курсу (підсумковий контроль). Іспит проводиться згідно повного обсягу змісту дисципліни (пп. 3.5, 3.11 Положення). Максимальна кількість балів за поточний контроль – 25 балів (п. 3.11 Положення). Максимальна кількість балів за підсумковий контроль – 75 балів.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття «філософія» та «наука».
2. Відмінність науки від псевдонауки, квазінауки та паранауки.
3. Ідеали науки (теорія, істина, об'єктивність тощо).
4. Поняття «філософія науки» у вузькому та широкому значеннях.
5. Поняття «дослідження» та «наукове дослідження».
6. Основні завдання наукового дослідження.
7. Поняття «методологія», «метод» і «методика».
8. Поняття «наукового методу».
9. Загальна, окрема та конкретна методологія.
10. Норми науки (обґрунтованість наукового знання, логічна послідовність, раціональність, практична значущість).
11. Наукове обґрунтування (емпіричне, опосередковане, теоретичне, методологічне, системне, контекстуальне тощо).
12. Наукова критика (емпіричне спростування, логічна фальсифікація, реальне спростування, суперечка, парафальсифікація тощо).
13. Поняття «нове знання» та «наукова новизна».
14. Поняття «мета» та «завдання» («задача»).
15. Поняття «об'єкт» і «предмет».
16. Поняття «опис», «пояснення», «прогноз» і «розуміння».
17. Проблемні ситуації (неявні проблеми, проблеми-замороки тощо).
18. Гіпотеза: визначення, класифікація, правила формулювання.

19. Теорія: визначення та структура.
20. Наукова література(монографії, статті, доповіді, рецензії, біографічні, географічні й інші описи (нариси), короткі повідомлення, автореферати, реферати, тези доповідей і повідомлень, звіти науково-дослідних робіт, дисертації тощо).
21. Цитати. Бібліографічні посилання й описи.
22. Етика: визначення, види.
23. Основні етичні концепції.
24. Види прикладної етики.
25. Що таке наукова етика.
26. Моральні принципи Р. Мертона.
27. Універсальна мета наукової етики. Норми толерантності.
28. Проблема лінгвіцизму.
29. Проблеми академічної непристойності.
30. Кодекси наукової етики.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль	Підсумковий контроль (іспит)	Загальна сумма
25	75	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
85-89	**B**	добре	
75-84	**C**		
70-74	**D**	задовільно	
60-69	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

14. Методичне забезпечення

1. Голубович І. В., Шевцов С. П. Філософія науки та етика науковця: Методичні вказівки до семінарських занять та самостійної роботи здобувачів третього освітньо-наукового рівня / І. В. Голубович, С. П. Шевцов. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020. 51 с.
2. Готинян-Журавльова В. В. Сучасна філософія науки: методичні вказівки для студентів нефілософських факультетів. Одеса: ОНУ, 2016. 42 с.
3. Райхерт К. В. Методологія та філософія наукових досліджень: Методичні вказівки для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти / Костянтин Вільгельмович Райхерт. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 47 с.

15. Рекомендована література

Основна

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. К.: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
2. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text (дата звернення: 18.06.2020).
3. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченко, 2018. 255 с.

Додаткова

1. Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій (розроблено на підставі ДСТУ 3008-95 «Документи. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення») // Бюлетень ВАК України. К., 2011. № 9/10. С. 2–10.
2. Гальченко С.І., Силка О.З. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Черкаси: АММО, 2015. 93 с.
3. Ивин А. А. Современная философия науки. М.: Высшая школа, 2005. 592 с.
4. Кодекс наукової етики / Всеукраїнська громадянська організація «Українська федерація вчених» // Наука і наукознавство, 2005. № 3. С. 31–37.
5. Кравченко А. И. Формальная и научная логика: учебное пособие для ВУЗов. М.: Академический проект, 2014. 336 с. (Gaudeamus).
6. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Київ: УБА, 2016. 117 с.
7. Написання, оформлення та захист курсових і дипломних робіт. Методичні вказівки для студентів спеціальностей 032 Історія та археологія, 033 Філософія, 034 Культурологія / Факультет історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова. Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 36 с.
8. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология научного исследования. М.: Либроком, 2010. 280 с.
9. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
10. Філософія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / під загал. ред. Л. Губерського. 2-е вид., перероб. і доп. Харків: Фоліо, 2017. 624 с. (Підручники для ВУЗів).
11. Філософія науки / за ред. І. С. Добронравової. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченко, 2018. 255 с.
12. Философия науки: системный аспект / А. И. Уёмов, Л. Н. Терентьева, А. В. Чайковский, Ф. А. Тихомирова. Одесса: Астропринт, 2010. 360 с.
13. Чуйко В. Л. Рефлексія основоположних методологій філософії науки. К.: Центр практичної філософії, 2000. 252 с. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. Київ: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).
14. Dicken P. Getting Science Wrong: Why the Philosophy of Science Matters. London: Bloomsbury, 2019. 202 p.
15. Resnik D. B. What Is Ethics in Research & Why Is It Important? URL: https://www.niehs.nih.gov/research/resources/bioethics/whatis/index.cfm#:~:text=When%20conducting%20research%20on%20human,and%20burdens%20of%20research%20fairly (accessed 18.06.2020).
16. Rosenberg A., McIntyre L. The Philosophy of Science: A Contemporary Introduction. The 4th ed. London: Routledge, 2019. 294 p. (Routledge Contemporary Introductions to Philosophy).
17. Smith D. Five principles for research ethics // Monitor Staff, January 2003. Vol 34. No. 1. P. 56.

16. Електронні інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) http://www.psylib.kiev.ua
2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html
3. Електронна бібліотека «Платон. Філософія без меж» https://platona.net/
4. Електронна бібліотека Максима Мошкова (філософія, політологія, релігієзнавство, психологія та ін.) http://www.lib.ru
5. Електронна бібліотека Слави Янко (філософія, психологія, культурологія, мистецтво, історія та ін.) http://yanko.lib.ru/gum.html
6. Електронна бібліотека з філософії (бібліотека О. Злигостєва) http://filosof.historic.ru/books.shtml
7. Окремі тексти з філософії (бібліотека О. Косилової) http://elenakosilova.narod.ru/uhref.html
8. Сайт інтернет-ресурсів з філософії, політології, соціології, психології та ін. (електронна бібліотека Іхтика) http://ihtik.lib.ru/
9. Вся нормативка з підготовки, захисту дисертації та публікації наукових статей: http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-p%D1%96dgotovki_-zaxistu-disertac%D1%96%D1%97-ta-publ%D1%96kac%D1%96%D1%97-naukovix-statej-(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r)?fbclid=IwAR1ydnAiwIvq6aK1MRMrxa307gqAlp9pbeXKJhdCm47l5Jn446KbXLaTv0M
10. Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності: https://www.skeptic.in.ua/integrity/
11. Committee on Publication Ethics (COPE): https://publicationethics.org/

Додаток 1

Плани семінарських занять

Тема 1. Що таке наука

1. Наука: визначення, структура, функції, види.
2. Наука, псевдонаука, квазінаука.
3. Ідеали та норми науки.
4. Види наук.

Тема 2. Філософські та наукові методи дослідження

1. Дослідження: визначення, структура, основні завдання.
2. Способи досліджень.
3. Метод, методика, методологія.
4. Класифікація методів.

Тема 3. Як робити філософське чи наукове дослідження.

Частина 1:

1. Що таке проблемні ситуації.
2. Встановлення актуальності теми дослідження та ступеня розробленості проблеми.
3. Мета та завдання дослідження.
4. Об'єкт і предмет дослідження.

Частина 2:

1. Гіпотеза та теорія.
2. Як обирати методи для дослідження.
3. Нове знання та наукова новизна.
4. Оцінка дослідження.

Тема 4. Філософська та наукова література

1. Філософська та наукова література як форма звітності про проведене дослідження.
2. Види звітності (тези, доповіді, повідомлення, статті, рецензії, огляди, монографії, реферати, курсові роботи, дисертації, автореферати, звіти науково-дослідних робіт тощо).
3. Цитування.
4. Бібліографічні посилання та описи.

Тема 5. Особливості наукового дослідження

1. Загальна характеристика аспірантом власної науки.
2. Опис та ключові пункти власного дисертаційного дослідження.

Тема 6. Метаетика

1. Що таке етика.
2. Види етики.
3. Етичні концепції.
4. Види прикладної етики.

Тема 7. Наукова етика.

Частина 1:

1. Наукова етика як частина філософії науки.
2. Моральні принципи Р. Мертона.
3. Дослідницька етика.

Частина 2:

1. Проблема лінгвіцизму.
2. Проблеми академічної непристойності.
3. Кодекси наукової етики.